Tony Blair, *Ένα ταξίδι*, μετάφραση: Χρήστος Καψάλης, Ελένη Συλογίδου, Ψυχογιός, Αθήνα 2011, σελ. 932.

Τόνι Μπλερ: British Cool

Από τον ΠΕΡΙΚΛΗ ΔΗΜΗΤΡΟΛΟΠΟΥΛΟ

Ο πρώην βρετανός πρωθυπουργός συγγράφει ένα ποπ ανάγνωσμα, χωρίς ίχνος πατερναλισμού, για να εκμηδενίσει την φυσική απόσταση που χωρίζει τον ίδιο ως πολιτικό από τους πολίτες. Για όποιον παρακολούθησε τα δέκα χρόνια της πρωθυπουργίας του, δεν αποτελεί έκπληξη ότι ο Μπλερ λειτουργεί ως συγγραφέας όπως πορεύτηκε ως πολιτικός. Ήταν και παραμένει ένας μετρ της επικοινωνίας.

Αντίθετα απ' ό,τι θα μπορούσε να υποθέσει κανείς, δεν χρειάζεται να οπλιστεί με μεγάλη υπομονή για να διαβάσει τις 900 και πλέον σελίδες των πολιτικών απομνημονευμάτων του Τόνι Μπλερ. Ο λόγος του ρέει, διηγείται με γλαφυρότητα, δίνει μερικά πολύ καλά δείγματα βρετανικού χιούμορ, δημιουργεί μια αίσθηση οικειότητας στον αναγνώστη, πετυχαίνει να ακουστεί σαν φυσιολογικός άνθρωπος –μια ιδιότητα που υπερασπίζεται σε διάφορα σημεία του βιβλίου του– ο οποίος κλήθηκε να κάνει μια όχι και τόσο συνηθισμένη δουλειά. Σε ορισμένες περιπτώσεις, εκτίθεται σε τέτοιο βαθμό που σε κάνει να αναρωτιέσαι εάν αυτοπαγιδεύεται ή εάν είναι τέχνασμα ενός ευφυούς χειριστή όλων των ειδών της επικοινωνίας. Δεν κρύβει τις προθέσεις του: από την πρώτη αράδα της εισαγωγής δηλώνει ότι θα ήθελε τα δικά του απομνημονεύματα να μην ξεχαστούν σε κάποιο ράφι όπως συμβαίνει με τα περισσότερα του είδους. Ο προσωπικός τόνος ανεβαίνει μερικά κλικ απ' όσο ενδεχομένως θα επέτρεπαν άλλοι πολιτικοί στον εαυτό τους (δύσκολα θα άκουγες κάποιον συνάδελφό του να χαρακτηρίζει τον εαυτό του ηλίθιο, αφελή, ανόητο, ανεύθυνο και μπουμπούνα – με αυτήν τη σειρά). Το εξομολογητικό ύφος, είτε όταν ο συγγραφέας αναφέρεται σε μια σωτήρια βραδιά με τη σύζυγό του Σέρι είτε σε μια αμήχανη συνάντηση με τη βασίλισσα, δίνει τέμπο στη διήγηση. Και τα κουτσομπολιά από τα δωμάτια της εξουσίας δεν εξάπτουν μόνο την περιέργειά μας. Ο Τόνι Μπλερ επιχειρεί να πείσει ότι δεν είναι μόνο ένας από «αυτούς» αλλά και κάποιος από «εμάς». Ασφαλώς οραματικός και φιλόδοξος, όπως οφείλει να είναι ένας πολιτικός. Αλλά και κάποιος που απλώς κάνει μια δουλειά.

Ο Μπλερ συγγράφει ένα ποπ ανάγνωσμα, χωρίς ίχνος πατερναλισμού για να εκμηδενίσει τη φυσική απόσταση που χωρίζει τον ίδιο ως πολιτικό από τους πολίτες, να γεφυρώσει το χάσμα που θα μπορούσε να κάνει τον ίδιο να φαίνεται απόμακρος και τους δεύτερους να είναι καχύποπτοι απέναντί του. Για όποιον παρακολούθησε –έστω και χωρίς τον επιστημονικό φανατισμό ενός πολιτικού αναλυτή ή την επαγγελματική ευσυνειδησία ενός πολιτικού συντάκτη– τα δέκα χρόνια της πρωθυπουργίας του, δεν αποτελεί έκπληξη το ότι ο Μπλερ λειτουργεί ως συγγραφέας όπως πορεύτηκε ως πολιτικός. Ήταν και παραμένει ένας μετρ της επικοινωνίας. Το διακύβευμα τότε και τώρα είναι η άρση αυτής της καχυποψίας. Ο Μπλερ δίνει την αίσθηση ότι θα νιώσει ικανοποιημένος από την προσπάθειά του να προστατεύσει την υστεροφημία του εάν αισθανθεί ότι πολίτες και αναγνώστες αναγνωρίζουν τις καλές του προθέσεις. Είναι το πνεύμα που διαπερνούσε τα δέκα χρόνια της πρωθυπουργίας του όπως διαπερνά και τις 900 σελίδες του βιβλίου του.

Το διακύβευμα δεν είναι μικρό για έναν πολιτικό που βαρύνεται με τον πόλεμο στο Ιράκ και οποίου η αφοσίωση στις Ηνωμένες Πολιτείες του Τζορτζ Μπους γέννησε έναν διόλου κολακευτικό χαρακτηρισμό για τον ίδιο κι έκανε πολλούς Βρετανούς αλλά και Ευρωπαίους να αισθανθούν ταπεινωμένοι. Από αυτή την άποψη δεν είναι περίεργο ότι το «σκυλάκι» του τότε αμερικανού προέδρου αφιερώνει κάπου 200 σελίδες στις διάφορες πτυχές του πολέμου του Ιράκ. Κερδίζει το στοίχημα; Η απάντηση θα ήταν αδύνατο να περάσει τα στενά όρια της προσωπικής άποψης. Πολλοί από τους πολίτες που αυτοπροσδιορίζονται ως προοδευτικοί και που ένιωσαν χαρά και ανακούφιση όταν ο Μπλερ κέρδισε τις εκλογές του 1997 στη Βρετανία, σήμερα αισθάνονται προδομένοι (ενδεχομένως κάποιοι από αυτούς ετοιμάζονται να προδοθούν και από τον Μπαράκ Ομπάμα).

Σε κάθε περίπτωση, όμως, είτε προκαλείται δίκαια είτε άδικα, η προδοσία είναι ένα διαβρωτικό συναίσθημα που όταν καταλαμβάνει κάποιον δύσκολα τον εγκαταλείπει. Ειδικά μετά την τρίτη του νίκη, τον Μάιο του 2005, η σχέση του Μπλερ με την προοδευτική κοινή γνώμη θύμιζε έναν καταδικασμένο γάμο. Τα χρόνια που έχουν ακολουθήσει μετά την παραίτησή του από την πρωθυπουργία τον Ιούλιο του 2007 αφήνουν σε πολλούς μια πικρή γεύση. Τι σόι τύπος είναι κάποιος που αναλαμβάνει εκπρόσωπος του Κουαρτέτου στη Μέση Ανατολή (με ομολογουμένως πενιχρά αποτελέσματα), κάπου εκεί εντυρφεί στις χριστιανικές αξίες και συγχρόνως παραδίδει «μαθήματα γεωπολιτικής» σε στελέχη επενδυτικών ομίλων αντί 200.000 ευρώ το μάθημα;

ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΑ ΜΜΕ

Η σχέση του με τα μέσα ενημέρωσης ήταν ακόμη χειρότερη. Ξεκίνησε με έναν παράφορο έρωτα και σημαδεύτηκε από ένα κάπως οδυνηρό διαζύγιο. Όταν πριν από μερικούς μήνες το *Ταξίδι* του Μπλερ κυκλοφόρησε στη Βρετανία, τα μέσα ενημέρωσης έμοιαζαν με ύαινες που είχαν δει επιτέλους το ανυπεράσπιστο θύμα τους να ξεπροβάλει από τη φωλιά του. Ας σταχυολογήσουμε τι έγραφαν: Ο Μπλερ λυπάται για το γεγονός ότι απαγόρευσε το κυνήγι της αλεπούς, αλλά όχι για τον πόλεμο στο Ιράκ! Απέφευγε στο τηλέφωνο τον Γκόρντον Μπράουν! Φοβόταν τη βασίλισσα! Θαύμαζε τον Μπους! Έπινε για να ξεχάσει τον κορυφαίο υπουργό του! Είχες την αίσθηση ότι κάθε τίτλος θα προκαλούσε εκείνο το μακρόσυρτο επιφώνημα που ξεκινάει σαν απορία και τελειώνει με απέχθεια καθώς ένα ζευγάρι γουρλωμένα μάτια διαβάζει τα τρομερά νέα.

Φταίνε μόνο τα μέσα ενημέρωσης; Ασφαλώς όχι. Ο Μπλερ καλεί παλιούς φίλους και ορκισμένους εχθρούς να δουν τις ειλικρινείς του προθέσεις βάζοντάς τους να σκύψουν (κάποιες φορές) σε μια κλειδαρότρυπα. Ήταν φυσικό το μάτι της σκανδαλοθηρίας να μείνει κολλημένο εκεί. Σε αυτό το σκληρό παιχνίδι ενηλίκων ο Μπλερ μοιάζει να αισθάνεται μονίμως χαμένος – τουλάχιστον από ένα σημείο και μετά. Στο *Ταξίδι* του λύνει ήρεμα τους

λογαριασμούς του με το Ιράκ, τον Θεό, τον Μπράουν ή ό,τι άλλο τον απασχόλησε τα δέκα χρόνια της πρωθυπουργίας του. Αλλά με τα μίντια σηκώνει τα μανίκια του σαν ένας μαχητής που διψάει για τη ρεβάνς[1]. Τα κατηγορεί για λαϊκισμό και σκανδαλοθηρία και καταγγέλλει ότι εξυπηρετούν τα συμφέροντα των ιδιοκτητών τους και των εκδοτών τους. Και στο τέλος της κλωτσοπατινάδας πετάει μια μικρή βόμβα:

> Ο ρόλος των μέσων ενημέρωσης στη σύγχρονη δημοκρατία είναι ένα ζήτημα το οποίο κάθε ανώτερος πολιτικός που γνωρίζω πιστεύει ότι είναι ώριμο προς συζήτηση. Κι όμως παραμένει ουσιαστικά ανέγγιχτο επειδή τα μέσα ενημέρωσης συνολικά απεχθάνονται αυτόν τον διάλογο και προκαλούν ζημιά σε όσους επιθυμούν να συμμετάσχουν, ενώ οι πολιτικοί φοβούνται τις συνέπειες αν αμφισβητήσουν τα ισχυρά συμφέροντα που επενδύουν στα μέσα ενημέρωσης... Κάθε δραστηριότητα η οποία ενέχει εξουσία υπόκειται πλέον σε ισχυρούς κανόνες διαφάνειας, ελέγχου και λογοδοσίας, με μια μόνο εξαίρεση: τα μέσα ενημέρωσης.[2]

Η τελευταία φράση είναι πραγματική αιτία πολέμου. Οι Ταλιμπάν του κλάδου θα σήκωναν ενδεχομένως το λάβαρο της αντίστασης, καταγγέλλοντας απόπειρα φίμωσης του Τύπου και λογοκρισίας. Είναι πάντως μια θέση που δύσκολα θα περίμενε κανείς να διατυπωθεί από έναν φιλελεύθερο.

WHO IS WHO

Αλήθεια, τι ήταν ο Τόνι Μπλερ; Πουλημένος δεξιός, όπως θα έλεγαν οι ορθόδοξοι αριστεροί, ή κρυφοαριστερός όπως θα πίστευαν οι φανατικοί δεξιοί; Ο ίδιος δίνει τις δικές του απαντήσεις χωρίς να είναι βέβαιο ότι αυτές θα ικανοποιήσουν τους μεν ή τους δε. Είναι αμφίβολο επίσης ότι το βιβλίο του θα τον βοηθήσει να γεφυρώσει το χάσμα που τον χώρισε από κάποια στιγμή και μετά από τους προοδευτικούς θαυμαστές του. Ο Μπλερ έχει δυο καλές κουβέντες για όλους τους πρωταγωνιστές της ευρωπαϊκής Κεντροδεξιάς: τον Χοσέ Μαρία Αθνάρ και τον Νικολά Σαρκοζί, την Άγκελα Μέρκελ και τον «φλο Σίλβιο» Μπερλουσκόνι όταν ο Ρομάνο Πρόντι είναι απλώς «ένας καθηγητής που κυβερνούσε περιοδικά την Ιταλία». Κι έχει πολλές καλές κουβέντες για τον Τζορτζ Μπους (η συμπάθειά του προς το πρόσωπό του προκαλούσε έκπληξη ακόμη και στους στενούς φίλους του), για τη Μάργκαρετ Θάτσερ (όπως όλη η Βρετανία πλέον) και ακόμη για τον Αριέλ Σαρόν (τον ιέρακα που βαρύνεται με τις εγκληματικές επιθέσεις στα προσφυγικά στρατόπεδα της Σάμπρα και της Σατίλα). Και κάπου στο τέλος έρχεται η «μεγάλη» αποκάλυψη: κάποιες φορές «αισθάνεται πιο άνετα στην Κεντροδεξιά».

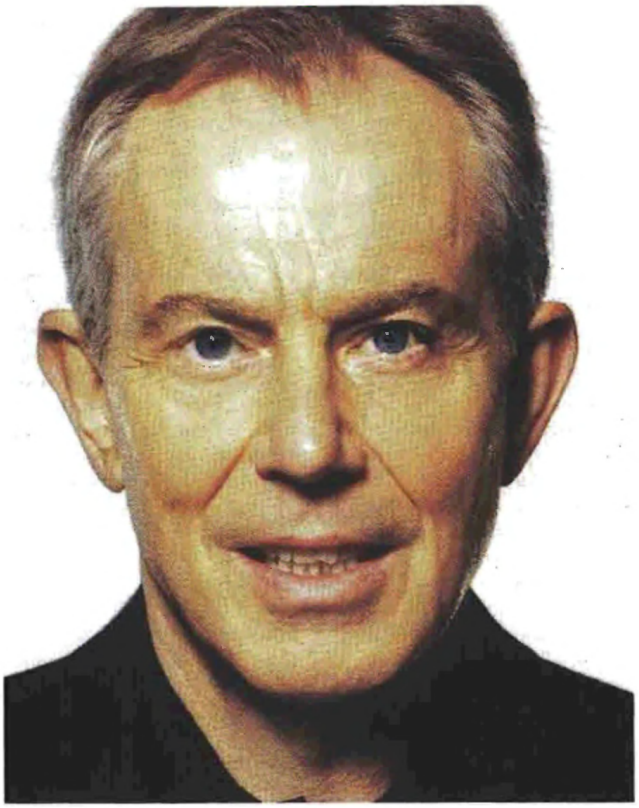

Ο Τόνι Μπλερ φωτογραφημένος για το εξώφυλλο του βιβλίου του, *Ένα ταξίδι*.

Εξωμότης; Μάλλον συνεπής σε μια θέση που υποστήριζε από νεαρός βουλευτής περί του τέλους των διαχωριστικών γραμμών και που ο ίδιος βοήθησε να γίνει μόδα στα τέλη της δεκαετίας του 1990 όταν πολλά κόμματα εξουσίας στην Ευρώπη μετακινήθηκαν αισθητά προς το Κέντρο. Ο ίδιος ο Μπλερ είχε ένας είδος βιωματικής εμπειρίας με αυτό το τέλος των διαχωριστικών γραμμών. Ο πατέρας του, ένα φτωχό παιδί που μεγάλωσε στη Γλασκώβη από μια ανάδοχη οικογένεια, ήταν κομμουνιστής στα νιάτα του. Σπούδασε νομικά, έγινε γνωστός δικηγόρος, απέκτησε οικονομική ανεξαρτησία και αφήνοντας τον κομμουνισμό στο σεντούκι των νεανικών του αμαρτιών φιλοδόξησε να γίνει βουλευτής των Τόρις. Αν όλοι διδασκόμαστε ασυναίσθητα κάποια πράγματα από τους πατεράδες μας, ο Τόνι Μπλερ διδάχθηκε αυτό: το λόγο για τον οποίο άνθρωποι με τη δική του διαδρομή καταλήγουν να γίνουν Συντηρητικοί. Ο νεαρός Τόνι, με σπουδές στο καλύτερο ιδιωτικό σχολείο της Γλασκώβης και μετά στην Οξφόρδη, ήθελε να σπάσει αυτή την αλληλουχία: «Μπορείς να είσαι επιτυχημένος και ταυτόχρονα να νοιάζεσαι· φιλόδοξος και συμπονετικός· οπαδός της αξιοκρατίας και προοδευτικός». Αριστερός ή δεξιός, λοιπόν; Κατά δήλωσή του, ούτε το ένα ούτε το άλλο. Εκσυγχρονιστής. Περισσότερο από μια κοινωνία, ο όρος στην Ελλάδα δίχασε έναν χώρο. Στην καλή εκδοχή, το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα πολεμήθηκε λυσσαλέα από ένα μεγάλο κομμάτι της Κεντροαριστεράς που δεν ήθελε «να χάσει την ψυχή του». Στη λιγότερο καλή εκδοχή, έσπασε τα μούτρα του στα κατεστημένα συμφέροντα που εκπροσωπούσαν τα συνδικάτα και οι οργανωμένες συντεχνίες.

Δεν πρόκειται για ατυχείς παραλληλισμούς[3]. Καθώς ο Μπλερ αναλάμβανε τα ηνία του Εργατικού Κόμματος λίγο πριν συμπληρώσει τα 40 του, είχε την ευφυΐα να διαγνώσει ότι το πρόβλημα της επί 18 χρόνια «πιστής αντιπολίτευσης της Αυτής Μεγαλειότητος» βρισκόταν ακριβώς εκεί: στον ομφάλιο λώρο που τη συνέδεε με την «αριστερίστικη συνδικαλιστική ηγεσία η οποία ήταν εμφανώς αντιδημοκρατική και είχε απωλέσει παντελώς την επαφή της με τον σύγχρονο κόσμο». Και είχε το θάρρος να κάνει κάτι γι' αυτό: οι Νέοι Εργατικοί ήταν το αποτέλεσμα της ρήξης με ένα απαρχαιωμένο σύστημα που κρατούσε το κόμμα εγκλωβισμένο στο χώρο της διαμαρτυρίας και που, όπως φαίνεται, του είχε κοστίσει τέσσερις συνεχόμενες εκλογικές ήττες. Δέκα χρόνια μετά, το αποτέλεσμα αυτής της ρήξης και της διεύρυνσης της πολιτικής ατζέντας, υπό το επικοινωνιακά επιτυχημένο εφεύρημα του «Τρίτου Δρόμου», σε περιοχές που θεωρούνταν αποκλειστικής χρήσης των Συντηρητικών ήταν εμφανές. Ο Μπλερ γινόταν ο πρώτος Εργατικός που κέρδιζε πρώτα δυο και στη συνέχεια τρεις συνεχόμενες εκλογές.

Και η Βρετανία άλλαξε. Η βρετανική κοινωνία, η οποία εμφάνιζε σημάδια διάλυσης στα μέσα της δεκαετίας του 1990, είχε αποκτήσει χαρακτηριστικά συνοχής και εξωστρέφειας, κατένειμε πιο δίκαια τον πλούτο της, οι θεσμοί του κοινωνικού κράτους βοήθησαν στην αποκατάσταση των συνεκτικών δεσμών των μελών της, το Λονδίνο έσφυζε από αυτοπεποίθηση και ενεργητικότητα. Ο Μπλερ δημιούργησε ένα κράτος που έστεργε όσους είχαν ανάγκη και δεν απειλούσε όσους δεν το είχαν ανάγκη. Έδωσε μεγάλη βαρύτητα στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών του Εθνικού Συστήματος Υγείας, αλλά παράλληλα ενθάρρυνε τη λειτουργία της αγοράς. Το δόγμα του πολυπολιτισμικού μοντέλου συνοδεύτηκε από το δόγμα της μηδενικής ανο-

χής στην παραβατικότητα («Αν επιτρέψεις στους πολίτες να μείνουν ατιμώρητοι για μικρά αδικήματα, θα ακολουθήσουν τα μεγάλα. Δημιουργείς μια νοοτροπία πως τα πάντα επιτρέπονται», εξηγεί κάπου). Τα «αντικοινωνικά στοιχεία» στα σχολεία, όπως έλεγαν οι Συντηρητικοί την εποχή της Θάτσερ, αντιμετωπίστηκαν ως παιδιά «μη προνομιούχων» (όρος που εισήγαγαν οι Νέοι Εργατικοί), ενώ τα πανεπιστήμια συνδέθηκαν επιτυχώς με την αγορά εργασίας και η έρευνα με τις ιδιωτικές χορηγίες. Δεν είναι δύσκολο να εντοπίσει κανείς σε αυτό το πακέτο μεταρρυθμίσεων τα στοιχεία που θα έκαναν πολλούς δογματικούς να βγουν από τα ρούχα τους. Ο Μπλερ έχει αντίληψη της αμηχανίας που προκαλούσαν σε πολλούς οι επιλογές του. «Τα περισσότερα μέλη της παλαιότερης γενιάς [...] θεωρούσαν ότι οι Νέοι Εργατικοί δεν πίστευαν σε τίποτε και υιοθετούσαν την τότε κυρίαρχη άποψη που προέβαλλε ο φίλα προσκείμενος στους Συντηρητικούς Τύπος, δηλαδή ότι στην ουσία επρόκειτο για ένα κατασκεύασμα του μάρκετινγκ, ένα δημιούργημα των δημοσίων σχέσεων», γράφει. Γνωρίζει επίσης τη γνώμη που έχουν οι οπαδοί της ιδεολογικής καθαρότητας για τους πολιτικούς του είδους του: «Άνθρωποι όπως εγώ θεωρούμαστε νεόπλουτοι, ελαφρώς αριβίστες, κάπως περίεργοι και, κατά συνέπεια, ύποπτοι».

Θα ήταν δύσκολο πάντως να κατηγορήσεις για πολιτικό αριβισμό κάποιον που εμμένει απολύτως στις θέσεις του. Αντιθέτως, θα μπορούσε να προκαλέσει εντύπωση η προσήλωση ενός κατά τεκμήριο ευέλικτου πολιτικού στον «Τρίτο Δρόμο» του ακόμη και μετά την οικονομική κρίση του 2008, η οποία προκλήθηκε από την απορρύθμιση της αγοράς που εμπνεύστηκαν ο Ρόναλντ Ρέιγκαν και η Μάργκαρετ Θάτσερ και υποστήριξαν με θέρμη ο Μπιλ Κλίντον και ο ίδιος. Στο τελευταίο κεφάλαιο που τιτλοφορείται «Υστερόγραφο» και που στην ουσία αποτελεί ένα είδος πολιτικού μανιφέστου, ο Μπλερ ξορκίζει τους Εργατικούς να μη στρίψουν προς τα αριστερά για να ανακτήσουν το χαμένο έδαφος αλλά να μείνουν προσηλωμένοι στην πλατφόρμα των Νέων Εργατικών (είναι εξαιρετικά αμφίβολο εάν θα του κάνει το χατίρι ο νέος τους ηγέτης Εντ Μίλιμπαντ). Υπερασπίζεται τη λειτουργία της αγοράς και το λιγότερο κράτος, υποστηρίζει ότι οι θεραπείες κεϋνσιανής έμπνευσης δεν λύνουν το πρόβλημα της ύφεσης. Και γράφει:

> Αν οι κυβερνήσεις δεν αντιμετωπίσουν τα ελλείμματα, ο λογαριασμός προωθείται στους φορολογούμενους, οι οποίοι φοβούνται ότι τα υψηλά ελλείμματα θα σημάνουν υψηλούς φόρους στο μέλλον, προοπτική η οποία μειώνει την εμπιστοσύνη στις επενδύσεις και την αγοραστική δύναμη. [...] Αυτό που πρέπει να ενισχύσει τη συγκεκριμένη πεποίθηση είναι ότι οι νέες οικονομίες που κερδίζουν θέσεις στη διεθνή κλίμακα το πετυχαίνουν επειδή ακολουθούν μια περισσότερο ανοικτή οικονομική πολιτική, ενώ συναντούν δυσκολίες όταν δεν το κάνουν. Η Κίνα ανοίγει τα σύνορά της και αναπτύσσεται εντυπωσιακά. [...] Η Ινδία χρειάζεται λιγότερη γραφειοκρατία και λιγότερες εξουσίες του κράτους. Η επιτυχία του προέδρου Λούλα στη Βραζιλία οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι συνεχίζει την αντιπληθωριστική πολιτική του προκατόχου του Φερνάντο Καρντόζο. Θα ήταν παράξενο να κινηθούμε στην αντίθετη κατεύθυνση. Και ανόητο[4].

Ασφαλώς πρέπει να υπάρξει ένα ρυθμιστικό πλαίσιο που θα παρακολουθεί τους κινδύνους του συστήματος χωρίς όμως «να καταπιέζει την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα». Ασφαλώς χρειάζεται ριζική μεταρρύθμιση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, «ανάγκη την οποία η κρίση απλώς υπογράμμισε, δεν προκάλεσε». Και ασφαλώς πρόκειται για θέσεις που σηκώνουν πολλή συζήτηση εάν υποθέσουμε ότι θα έβγαιναν κάποια στιγμή έξω από το πλαίσιο των γενικών διακηρύξεων. Είναι βέβαιο ακόμη ότι πολλές ενστάσεις θα μπορούσαν να προκαλέσουν οι θέσεις που διατυπώνει για τον πόλεμο του Ιράκ. Ποιος θα μπορούσε να διαφωνήσει μαζί του όταν γράφει ότι οι κατά τ' άλλα ευαίσθητοι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είχαν διαδηλώσει ούτε μια φορά κατά του Σαντάμ Χουσεΐν; Αλλά πάλι ποιον θα έβρισκε απολύτως σύμφωνο η φράση: «Καταλήξαμε σε μια αλλόκοτη κατάσταση κατά την οποία το να είναι κανείς υπέρ της επιβολής της φιλελεύθερης δημοκρατίας θεωρείται "νεοσυντηρητική" άποψη ενώ η μη επέμβαση στις υποθέσεις ενός άλλου έθνους συνιστά "προοδευτισμό"»;

Ο Μπλερ δηλώνει πεπεισμένος και επιχειρεί να πείσει και τον αναγνώστη του ότι ο Σαντάμ αποτελούσε πραγματική απειλή και ότι το Ιράκ βρίσκεται σήμερα σε καλύτερη κατάσταση απ' ό,τι βρισκόταν υπό το μπααθικό καθεστώς. Προς επίρρωση της θέσης του, παραθέτει έναν κατάλογο θυμάτων «πριν και μετά» (είναι αυτή η κάπως κυνική λογική του συμψηφισμού που όμως έχει την αξία της). Σε όσους επισημαίνουν ότι οι συμμαχικές δυνάμεις έχουν περιέλθει σε αδιέξοδο και κινδυνεύουν με μια μακροχρόνια εμπλοκή, ο Μπλερ συνιστά υπομονή: «Αν τη δεκαετία του 1950, όταν αντιμετωπίζαμε την απειλή του επαναστατικού κομμουνισμού, σας είχα κάνει την ερώτηση πόσο καιρό είχατε την απαίτηση να διαθέσουμε πολεμώντας τον, θα είχατε απαντήσει: Για όσο διάστημα υφίσταται η απειλή». Δεν μπορεί να ξέρει κανείς σήμερα εάν ο ιστορικός του μέλλοντος θα τοποθετήσει τον κομμουνισμό όχι μόνο δίπλα στον ναζισμό αλλά και στην ισλαμική τρομοκρατία. Ο Τόνι Μπλερ πάντως το κάνει με την πεποίθηση του ανθρώπου που έχει μάθει να χωρίζει την κόσμο στα δύο: τον ελεύθερο και τον ανελεύθερο, αυτόν που σέβεται τα ατομικά δικαιώματα και αυτόν που τα καταπατά βάναυσα. Δεν έχει καμία αμφιβολία ότι πρέπει να υπερασπιστούμε τον πρώτο και να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να αλλάξουμε τον δεύτερο. Τον ίδιο ζήλο που έδειξε για το Ιράκ και ο οποίος τον στιγμάτισε ανεξίτηλα, επέδειξε και για το Κόσοβο – χωρίς να αφήσει πάνω του την ίδια στάμπα.

Σε κάποιο σημείο γράφει ότι του ήταν αδύνατο να φανταστεί ότι στην αρχή της πρωθυπουργίας του θα έκανε τέσσερις πολέμους. Οι ΝΑΤΟϊκοί βομβαρδισμοί στη Γιουγκοσλαβία το 1999 ήταν ο ένας από αυτούς. Η θέρμη του Μπλερ να σταματήσει τις εθνοκαθάρσεις του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς και η πίεση που ασκούσε στον Μπιλ Κλίντον για χερσαίες επιχειρήσεις, τουλάχιστον έτσι όπως αποτυπώνονται από τον ίδιο στο ομώνυμο κεφάλαιο, είναι εντυπωσιακές.

Επιστρέφοντας στο Ιράκ, είναι πράγματι αμετανόητος ο Τόνι Μπλερ; Ναι, ως προς τον αρχικό στόχο. Όχι, ως προς τη στρατιωτική προετοιμασία και κυρίως την έλλειψη διορατικότητας γι' αυτό που θα συνέβαινε στο Ιράκ μετά την πτώση του Σαντάμ. Αναγνωρίζει το λάθος της εκτίμησης ότι θα επρόκειτο για μια απλή επέμβαση, γράφει ότι τον ακολουθεί μια μόνιμη θλίψη για τα αθώα θύματα, ότι έκλαψε για τα παιδιά που έχασαν τη ζωή τους και ότι κρατάει ακόμη στο γραφείο του το γράμμα μιας Ιρανής που σκοτώθηκε στη Βαγδάτη. Σχεδόν ματαιοπονεί. Χωρίς αυτό να προδικάζει την κρίση της Ιστορίας, η επικαιρότητα παραμένει επίμονα αμείλικτη μαζί του[5].

ΜΠΕΣΤ ΣΕΛΕΡ

Θα ήταν αδύνατο να πιστέψει κανείς ότι η πλατφόρμα των Νέων Εργατικών και οι σχοινοτενείς εκθέσεις για το Ιράκ, το εκσυγχρονιστικό εγχείρημα, οι αναλύσεις για την οικονομική πολιτική και το δόγμα της επιβολής της δημοκρατίας, είναι ο λόγος για τον οποίο το *Ταξίδι* κατέγραψε στις αγγλόφωνες εκδόσεις τη θεαματική πορεία που καταγράφει ένα καλό μπιλογκ μπάστερ του Χόλιγουντ στους κινηματογράφους. Και θα είχε δίκιο. Ο συγγραφέας Μπλερ είναι ένας βιρτουόζος εκείνης της αφήγησης χαρακτηριστικό της οποίας είναι η «κατάθεση ψυχής». Το Ιράκ θα ήταν βαρετό χωρίς το παρακάτω απόσπασμα:

> Στο σπίτι, στην Ντάουνινγκ Στριτ, φερόμουν σαν ζόμπι στο φαγητό ήμουν αφηρημένος· δεν άκουγα τις ερωτήσεις που έκαναν τα παιδιά· προσπαθούσα να διατηρήσω την οικογενειακή μου ζωή σε μια φυσιολογική κατάσταση, τη στιγμή που όλοι είχαν την απόλυτη συναίσθηση ότι τα πράγματα δεν ήταν καθόλου φυσιολογικά, αν μη τι άλλο εξαιτίας του τρόπου που συμπεριφερόμουν.

Η καλή του γνώμη για τον Μπους και η σχέση του μαζί του θα προκαλούσε βαθιά χασμουρητά εάν δεν συνοδευόταν από διάφορα περιστατικά σαν αυτό

που σημειώθηκε σε κάποια σύνοδο του G8 στη Σκωτία:

> Μετά την ολοκλήρωση της τοποθέτησης του Τζορτζ Μπους, ο Γκι Βερχόφσταντ είπε ότι κατανοούσε όσα έλεγε, αλλά το αμερικανικό πρόβλημα είχε μια πολύ απλή λύση, η οποία θα ήταν θετική για τον κόσμο συνολικά, αλλά και εξαιρετικά επωφελής για την ευημερία του αμερικανικού λαού: θα μπορούσαν να μειώσουν σημαντικά τις εκπομπές ρύπων εφόσον διπλασίαζαν την τιμή των καυσίμων, αυξάνοντας τη φορολόγησή τους. Μια τέτοια ενέργεια θα ήταν τολμηρή, θα βοηθούσε τον αμερικανικό λαό να ξεφύγει από την εμμονή του με τα αυτοκίνητα και θα εξασφάλιζε στον Τζορτζ ιδιαίτερη αποδοχή από τη διεθνή πολιτική σκηνή καθιστώντας τον δημοφιλή στο Βέλγιο.
> Ο Τζορτζ είχε φτάσει ακριβώς τη στιγμή που ξεκινούσε η πρώτη συζήτηση και δεν είχε προλάβει να χαιρετήσει όλους τους παρευρισκόμενους. Δεν γνώρισε, ούτε αναγνώρισε, τον Γκι, τη συμβουλή του οποίου άκουσε μάλλον κατάπληκτος.
> Γύρισε προς το μέρος μου και ψιθύρισε: «Ποιος είναι αυτός ο τύπος;»
> «Ο πρωθυπουργός του Βελγίου», απάντησα.
> «Του Βελγίου;» επανέλαβε ο Τζορτζ απορώντας προφανώς με την πιθανή έκταση της βλακείας του συνομιλητή του.
> «Το Βέλγιο δεν είναι μέλος του G8».
> «Όχι», συμφώνησα, «όμως βρίσκεται εδώ ως πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ενωσης».
> «Βάλατε τους Βέλγους να κάνουν κουμάντο στην Ευρώπη;». Κούνησε το κεφάλι του.[6]

Ο Μπλερ έχει πλάκα όταν περιγράφει ένα Σαββατοκύριακο στη βασιλική εξοχική κατοικία, τον τρόμο του στη σκέψη ότι μπορεί να ερχόταν και ο έφηβος γιος του, του οποίου θα δυσκολευόταν να ελέγξει τη συμπεριφορά απέναντι στη βασίλισσα ή την έκπληξή του όταν τη βλέπει να τηλένει τα πιάτα τηρώντας μια παράδοση που ήταν στον ίδιο άγνωστη. Είναι συμπαθής όταν περιγράφει ως πραγματικό μαρτύριο την «Ώρα του Πρωθυπουργού», μας πληροφορεί για την μπανάνα που έτρωγε πριν ανεβεί στο βήμα και τις πληγές του που έγλειφε όταν κατέβαινε από αυτό σαν ξεσκισμένο αγρίμι από τα θηρία της αντιπολίτευσης. Γίνεται απολαυστικός όταν, φοιτητής με σκισμένο τζιν, «πολύ πριν γίνουν της μόδας», και με περίεργο μαλλί, διαβεβαιώνει τον πατέρα του που τον υποδέχεται στον σιδηροδρομικό σταθμό ότι δεν παίρνει ναρκωτικά κι εκείνος του απαντά ότι το ανησυχητικό είναι ακριβώς αυτό. Περίεργα οικείος όταν λέει ότι σαν όλους τους Βρετανούς θέλει χρόνο και άνεση στην τουαλέτα. Ελαφρώς κουτσομπόλης όταν μεταφέρει το ατυχές περιστατικό με τον Γκόρντον Μπράουν να εγκλωβίζεται κανά μισάωρο στην τουαλέτα ενός σπιτιού στο οποίο είχαν συναντηθεί για να συζητήσουν το θέμα της διαδοχής. Φυσιολογικά οικείος όταν διαβεβαιώνει ότι ανάμεσα σε μια περιπέτεια με μπόλικη δράση που στο τέλος κερδίζει ο καλός και σ' ένα ψυχολογικό δράμα για μια ετοιμοθάνατη γυναίκα η οποία ανακαλύπτει ότι ο άνδρας της διατηρούσε φλογερό δεσμό με την καλύτερή της φίλη, το παιδί της αυτοκτονεί και η ίδια πεθαίνει μόνη και πάμφτωχη, θα επέλεγε την πρώτη. Ο Μπλερ καταφεύγει αβίαστα στο ιθαγενές χιούμορ είτε για να περιγράψει τη φανταστική σκηνή στους εορτασμούς του μιλένιουμ με έναν ακροβάτη να πέφτει στο κεφάλι της βασίλισσας και τα πρωτοσέλιδα της επόμενης μέρας, είτε όταν γράφει ότι το μέσο ροντβάιλερ, έχοντας αναπτύξει πλήρη ταχύτητα, μπορεί να αποδειχθεί πιο φιλικό απ' ό,τι ένας συνταξιούχος που νομίζει ότι έχει αδικηθεί. Μας κλείνει το μάτι για τα βάσανα μιας σκατοδουλειάς η οποία σε υποχρεώνει να προσποιείσαι ότι βρίσκεις απίστευτα ενδιαφέρουσες τις κοινοτοπίες που σου λένε βαρετοί άνθρωποι τους οποίους είσαι υποχρεωμένος να συναντάς. Στο κεφάλαιο για το θάνατο της Νταϊάνας, η αλληλουχία των γεγονότων συμπίπτει σε σκανδαλώδη βαθμό με τη *Βασίλισσα,* την ταινία του Στίβεν Φρίαρς. Στο ύφος του, μοιάζει να είναι γραμμένο αποκλειστικά για το αναγνωστικό κοινό της γυναικείας λογοτεχνίας, το οποίο φιλοδοξεί να παρασύρει με ένα κρεσέντο ειλικρινούς ευαισθησίας και γνήσιου πόνου ψυχής έτσι όπως επιβάλλεται στις μελοδραματικές σκηνές των μυθιστορημάτων παραλίας. Αυτή η άγνωστη πτυχή ενός αναμφίβολα πολυτάλαντου ανθρώπου αξίζει να τονιστεί με ένα χαρακτηριστικό δείγμα:

> Εκείνη τη νύχτα με έκλεισε στην αγκαλιά της και με καθησύχασε· μου είπε ό,τι χρειαζόμουν να ακούσω· μου έδωσε δύναμη· με έκανε να αισθανθώ πως αυτό που ετοιμαζόμουν να πράξω ήταν το σωστό. Δεν είχα καμία αμφιβολία ότι έπρεπε να το επιχειρήσω, αλλά χρειαζόμουν τη διαβεβαίωση και, κυρίως, ένα συναισθηματικό αντίβαρο. Τη νύχτα της 12ης Μαΐου του 1994, χρειαζόμουν την αγάπη που μου προσέφερε η Σέρι. Την κατασπάραξα για να αντλήσω δύναμη, ήμουν ένα ζώο που ακολουθούσε το ένστικτό του, γνώριζα πως θα χρειαζόμουν κάθε ψήγμα συναισθηματικής δύναμης και αντοχής προκειμένου να αντέξω όσα θα ακολουθούσαν.[7]

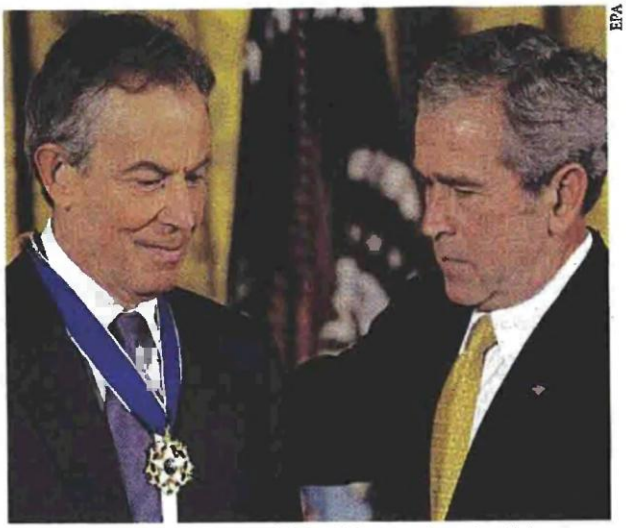

EPA

13 Ιανουαρίου 2009, Ουάσιγκτον. Ο Τζορτζ Μπους υιός κατά τη διάρκεια απονομής του Μεταλλίου της Ελευθερίας στον Τόνι Μπλερ.

Ο Θεός –αν υπάρχει– ας ευλογεί τον Τόνι Μπλερ. ■

---

[1] Ασφαλώς έχει τη σημασία του το ότι, στο τέλος της πρωθυπουργίας του, ο Τόνι Μπλερ αφιέρωσε την τελευταία από μια σειρά ομιλιών για «το μέλλον της χώρας» στα μέσα ενημέρωσης. Σύμφωνα με τον ίδιο, έτυχε θερμής υποδοχής και προκαλεί ακόμη και σήμερα αίσθηση «παρά τις έντονες προσπάθειες που καταβλήθηκαν να αλλοιωθεί ή να απορριφθεί η σημασία της».

[2] Σελ. 927.

[3] Το πολιτικό προσωπικό της χώρας μας θα μπορούσε να αντλήσει μερικά χρήσιμα συμπεράσματα από την καταγεγραμμένη εμπειρία του Μπλερ. Αναγνωρίζει ότι διέπραξε ένα πολύ μεγάλο σφάλμα επιτρέποντας να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι η δική του διακυβέρνηση δεν θα ήταν μόνο καλύτερη από αυτή των Συντηρητικών αλλά και πιο ηθική και ακέραιη· ότι οι υπερβολές του στην αντιπολίτευση μετατράπηκαν σε αδυναμίες μετά την εκλογή του· και ότι η αποφυγή λήψης αντιδημοφιλών αποφάσεων δημιουργεί σύντομα στην κοινή γνώμη την αίσθηση ακυβερνησίας.

[4] Σελ. 904.

[5] Η εξέγερση στη Λιβύη έδωσε την ευκαιρία σε πολλούς να θυμηθούν ότι ο άνθρωπος που συνέβαλε αποφασιστικά στη διεθνή αποκατάσταση του Μουαμάρ Καντάφι ήταν ο Τόνι Μπλερ με μια συνάντηση το 2004. Πέντε χρόνια νωρίτερα, είχε αναπτύξει σε ομιλία του το «Δόγμα της Διεθνούς Κοινότητας», σύμφωνα με το οποίο «η επέμβαση προκειμένου να ανατραπεί ένα δεσποτικό, δικτατορικό καθεστώς μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση το χαρακτήρα εκείνου του καθεστώτος, όχι απλώς σε σχέση με την άμεση απειλή προς τα συμφέροντά μας».

[6] Σελ. 754.

[7] Σελ. 100.